

FÖRORD

Enligt stadgarna har Havsnäs bygdeförening som mål att väcka och vårda bygdens minnen och traditioner, dess natur och historia och på så sätt öka kunskapen om och stärka sammanhållningen i bygden.

Ett sådant arbete har bedrivits sedan flera år tillbaka, även om det hittills inte givit något synbart resultat. Material har hämtats från litteratur av olika slag, tidningar, församlingsböcker, genom intervjuer o s v. Tyvärr måste konstateras att när det gäller litteraturen har resultatet blivit synnerligen magert. Mycket litet har skrivits om vår socken.

I första hand kommer föreningen att utge ett antal stencilerade häften, som behandlar olika företeelser inom vår socken. Som exempel kan nämnas finnkolonisationen, Flåsjöns första sänkning, kyrkan, skolan m m.

Många av artiklarna i dessa häften är i original. Ett häfte kan innehålla avskrift av en tidningsartikel. Men samma häfte kan också innehålla avskrift av ett avsnitt i en bok, där samma problem berörs som i tidningsartikeln. Läsaren kan då jämföra vad de olika "forskarna" kommit till för resultat. Om möjligt kommer att anges den tidning, den bok o s v varifrån de olika uppgifterna och artiklarna hämtats.

Föreningen kommer också att ge ut häften med en kortfattad historik över varje by i Alanäs socken. Där skall också de människor antecknas, som bott i byn från äldsta tider fram till våra dagar. Men bli inte förargade om t ex personuppgifterna inte stämmer med edra egna anteckningar och hågkomster. Årtal och dag för en viss person och en viss händelse (födelse, vigsel) kan vara olika i de olika kyrkböckerna.

En annan sak vållar också svårigheter. En familj uppges bo i Alanäset. Men ni påstår, att familjen bott i Gubbhögen. Troligen har familjen ifråga bott i bägge byarna. Min svärfaders farfar föddes exempelvis i Lillviken, där han troligen också gifte sig. Familjen bodde en tid i Siljeåsen och flyttade sedan till Alanäset, där hustrun dog. Han gifte sig för andra gången och flyttade sedan med den nya frun till Havsnäs. Men då var barnen i första äktenskapet skingrade åt olika håll. Nu återfinns den familjen i Havsnäs-häftet men borde kanske hellre varit skriven i Siljeåsen eller Alanäset.

Hittar ni fel, så meddela detta. Rättelse kan då göras i originalhäftet. Detta kan dupliceras, och den som vill komma över ett exemplar av något eller några häften kommer troligen att få sin önskan uppfylld.

Föreningen sysslar också med insamling av fotografier och dokument från de olika byarna. Dessa kopieras och originalen återställes därefter till ägaren.

Havsnäs den 15 december 1977

För Havsnäs bygdeförening

Finnarna komma

Om den första bosättningen kring Flåsjön har omfattande forskningar gjorts av bl a. Richard Gothe, Erik Modin och Janrik Bromé.

Richard Gothe torde vara väl bekant för de flesta äldre alanäsbor. Han var ju gift med en syster till kyrkoherde Sandell. Gothe har skrivit en bok om sina forskningar "Finnkolonisationen inom Ångermanland, Södra Lappmarken och Jämtland". I den boken finns ett kapitel med en något långa rubriken "Finsk bosättning inom Jämtland ... med en specialschildring om Ströms finnemark". Kapitlet har underrubriken "Flåsjöbyden". Boken utkom på Saxon & Lindströms förlag år 1948.

Erik Modin är säkert också bekant. Han var en gång präst i Tåsjö, och i sin bok "Gamla Tåsjö" berättar han om finnarnas bosättning kring Flåsjön. Kapitlet har rubriken "Finnarna kommer". Första upplagan av boken utkom redan 1916. Andra upplagan utkom 1938 och fanns då att köpa i AB Dahlbergs bokhandel i Sollefteå. Numera torde ingen av dessa två böcker vara till salu av någon bokhandel.

I bokverket "Jämtland och Härjedalen", del 3, fr o m sid 157 skriver Janrik Bromé om finnarnas bosättning.

Lokala forskare har också gjort en del anteckningar om Alanäs äldsta bebyggelse. Bland dessa kan nämnas Per Nilsson-Tanner, Valter Strömgren, F M Nordén och J V Näsström. Valter Strömgren är från Havsnäs och de två sistnämnda från Ringvattnet.

Här följer nu en redogörelse för de tre ovannämnda forskarnas resultat:

1. Richard Gothe: Flåsjöbygden (referat)

Under senare hälften av 1600-talet började finnarna på allvar bosätta sig i Jämtland. Men det är endast i norra Jämtland, i socknarna Alanäs, Ström,

Frostviken och Hammerdal, som man kan tala om en sammanhängande finsk bebyggelse.

Som de flesta känner till avträddes Jämtland genom freden i Brömsebro år 1645 till Sverige. Intill detta år hade Jämtland i nära 500 år hört till Danmark, dit också Norge hörde. Men redan före 1645, då jämtarna fortfarande var danskar, klagades från jämtländskt håll över intrång från svenska finnar. Klagomålen började komma redan i början av 1600-talet, och de upprepades flera gånger. Det berättas att fogden på Ragunda-tinget 1625 frågade "de Mend aff Hellso om de suendsche Finder haffde nu förleden sommer gjortt dem nogen forfang på deris skoge eller engesletter; suareda de nej, ey deroffuer klage for forleden sommer, men tilforene". (När fogden frågade männen från Hällesjö socken om de svenska finnarna gjort dem något förfång - någon skada - på deras skogar förra sommaren, svarade de nej. Men förut hade så skett.) Här torde närmast avses finnar från Medelpad. Dels ligger Hällesjö närmare Medelpad, och dels framkom på ett ting i Borgsjö i Medelpad redan år 1622 att man fruktade bråk mellan Sverige och Danmark, därför att "finnar på sky (skidor) rände på alla skogar, fällande elg". Finnarna brydde sig inte om, på vilken sida om gränsen de jagade. Så långt som till Bräcke, ja, ända in i Härjedalen gav sig medelpadsfinnarna iväg på sina jaktfärder.

Ett annat område, där det blev bråk, var i Ragunda och Fors socknar. De finnar, som bodde i Graninge, gick utan lov över gränsen, där de jagade och svedjade på jämtlandssidan. I Graninge hade det funnits finnar redan på 1580-talet, men på jämtlandssidan fanns ännu i mitten av 1600-talet ingen stadigvarande finsk bosättning. De som började var ett par Olofssöner från Viksjö socken. Olofssönerna var ett oroligt släkte och anlade det ena nybygget efter det andra. Men de stannade inte kvar länge på samma plats. I Ragunda fanns på gränsen mot Hammerdal utmärkta jaktmarker på det så kallade Köttsjölandet. Hit kom så många finnar, att man började klaga i Ramsele tingslag. Bl a var det två söner

till Erik Olofsson i Viksjö, som tog upp ett torp där. Efter en tid flyttade de emellertid därifrån. Bröderna hette Mats och Lars Eriksson. I deras ställe fick länsmanen i Ragunda och en bonde från samma socken överta Köttsjölandet. Men de fick inte bo där på samma fina villkor, som finnarna brukade få. Dels måste de betala finnarna för deras arbete med fällande av skog, dels fick de inga frihetsår utan måste genast börja betala skatt. De skulle också se till att flera nyupptagningar gjordes på denna mark.

Flera gånger tidigare hade dessa trakter haft besök av finska jaktsällskap både från Viksjö och Gudmundrå, ibland ända från Hassela i norra Hälsingland. Finnarna kunde jaga här i flera veckor. Sedan återvände de till sina hemtrakter med rikt jaktbyte. Det hände, att de hade med sig flera lass älghudar, bäverskinn, bäverqäll m m, och detta förargade naturligtvis den bofasta befolkningen.

Det är kanske inte oväntat att ett av de annars mycket ovanliga finnmorden inträffade i Köttsjötrakten. Om detta mord berättas i Jämtlands dombok år 1655.

Tisdagen före midsommardagen 1654 - det var den 20 juni - gick bonden Jon Olofsson i Pålgård och hans två söner till Köttsjöflon för att slå. Fadern började genast slätterarbetet, men sönerna ville först fiska. Då de kom ut på sjön, fick de se en eld på andra sidan slättermyren. De rodde iland och berättade vad de sett för fadern, och skall då bl a ha sagt: "Där ligger de tjuvar, som stulit maten för oss i fäboden".

Den äldre sonen Jon ville, att de skulle smyga sig fram mot finnarna och se efter, hur många de var. Men fadern vägrade till en början. De började slå, men de kunde inte låta bli att tänka på finnarna. Efter en stund smög sig alla tre fram mot deras rastplats. De båda sönerna började skjuta och träffade två av finnarna, som genast dog. Den ene hette Israel Danielsson och var från Viksjö, och den

andre Nils Mattsson. Han var från Östergraninge. Sedan gick de fram till den tredje finnen. Denne låg svårt skadad på marken. Fadern hade slagit honom i huvudet med yxan. Mannen hette Jon Mickelsson och var från Laxsjön i Ljustorp. Han var mycket svårt sårad.

Jon Olofsson och sönerna gick sedan fram till finnarnas eld och tog deras tillhörigheter. Det var tre laddade bössor, två små mässingkittlar, en liten hopslagen kopparkittel och tre säckar. I säckarna låg det sju stycken sex famnar långa nät, ett älgskinn samt några kornpåsar innehållande salt och malt.

Därpå gick en av sönerna, Jon, hem till grannen Olof Jonsson i Pålgård för att ta honom med till Köttsjöflon. Men denne måste först lova att inte tala om vad som skett.

När de kom tillbaka, var den tredje finnen ännu vid liv. Jon bad grannen slå ihjäl finnen, men denne nekade. Jon gick då själv fram och slog ihjäl finnen med yxan. Sedan gav han grannen en av bössorna, för att denne skulle tiga. Det lovade grannen att göra.

Händelsen vid Köttsjön lyckades man hålla hemlig året ut. Men släktingar till de försvunna finnarna funderade naturligtvis över vad som skett med dem. Den 12 februari 1655 lät befallningsman efterlysa finnarna, och dessa efterlysningar gav resultat. Redan den 19 juni samma år kom saken före på tinget i Ragunda. Domaren hette Per Classon Broman. Av de anklagade var fadern Jon Olofsson närvarande men ingen av hans söner. Olof hade rymt till Norge. Jon hade liksom fadern varit fängslad, men han hade släppts ut ur fängelset, trots att befallningsman två gånger skrivit och befallt, att dråparna skulle hållas i noga förvar. När domaren frågade, varför sonen Jon släppts, svarade länsmannen, tolvmännen och allmogen, att det skett med allas samtycke och att de samtliga gått i borgen för honom. Mot deras förmodan hade dock Jon rymt. Det var således blott fadern Jon Olofsson och grannen Olof Jonsson, som var närvarande på tinget. Grannen

hade instämmts för medhjälp till brott. Något försök att neka gjorde ingen av dem. Det är fadern Jon Olofssons bekännelse och domare Bromans protokoll, som ger oss en ganska god bild av hela händelsen. Grannen Olof Jonsson bekände, att han mottagit en bössa mot löfte att vara tyst.

Av protokollet framgår också att man tagit vara på de mördades tillhörigheter. Såsom deras egna tillhörigheter igenkändes tre bössor, två små mässingkittlar, ett bävernät, ett bäverjärn och två yxor. Ingen av de närvarande gjorde heller anspråk på dessa saker. Det gjorde man emellertid på andra saker. Anders Jonsson i Ammer gjorde anspråk på en liten kopparkittel, och Torsten och Kjell i Krokvåg på en sex famnars not. Andra i Gevåg, Dövikén och Utanede igenkände saker, som före midsommar 1654 stulits från deras fiskesjöar och fäbodas. Av någon anledning blev de femton påsar som påträffats föremål för särskild uppmärksamhet. I somliga var det korn, i andra malt och i en del salt. Men allt fanns bara i så små mängder, att "ägarna tvivelsutan inte brukat dem till föda utan hellre till andra olovliga konstner".

Som målsägare för den dödade medelpadingen Jon Mickelsson inställde sig hans broder Mickel på tinget. Men det var ganska oförsiktigt gjort av honom. Anders Persson i Utanede beskyllde honom för att han och hans bror Markus för tio år sedan stulit 40 stycken sex famnars nät, en 30 famnars not som till hälften var ny och till hälften sliten, en liten kokkittel samt en halvsliten båt. Med denna hade bröderna rott två mil och sedan huggit hål i botten på den och sänkt den. Mickel kunde inte neka till detta, men han skyllde på sin äldre broder Markus. Själv hade han vid den tiden inte varit mer än tolv år gammal.

För viksjöfinnen Isak Danielsson inställde sig som målsägare brodern Lars och för graningefinnen Nils Mattsson inställde sig finnen Olof Månsson, som förut bott i Graninge men som nu bodde i Norsjö i Långsele. Alla tre målsägarna måste medge, att de mördade inte var utan skuld, och de förklarade sig nöjda med 90 riksdaler i förlikning. De förklarade också, att de inte skulle hämnas de dödade.

Trots att finnarna satt jämtarnas tålmod på svåra prov genom att de jagat på deras skog och detta till och med på förbjuden tid, och trots att Jon Olofsson frivilligt bekänt, så dömdes denne till döden. För grannen Olof Jonsson har domaren ej utsatt något straff. Hos hovrätten hemställdes emellertid om lindring av straffen för de båda männen. Kanske var det med tanke på detta, som domaren så utförligt och noggrant redogjort för finnarnas intrång och ofog på skogarna. Men det var förgäves. I slutet av oktober 1655 kom hovrättens utslag. Länsmannen, som på tolvmännens och allmogens borgen släppt ut sonen Jon ur fängelset, fick böta 40 daler. Nämnden och allmogen förpliktades att senast den 20 mars följande år ställa honom inför rätta. Hårdast var domen över Jon Olofsson i Pålgård. "Androm blodgirigom" till varnagel skulle han halshuggas. Den 4 december 1655 gick straffet i verkställighet. Jon halshöggs med en yxa. Grannen Olof Jonsson fick böta 40 mark för "dullismål" (mörk, tvivelaktig sak). Domen är undertecknad av Per Brahe.

Jon Olofssons hustru hette Märith. Enligt 1656 års tiondelängd fanns då i Pålgård två åbor. Den ena var "Merith änkia".

Vad som ovan berättats tycks inte ha avskräckt finnarna att på nytt söka sig till denna trakt. Finnen Henrik Eskilsson från Graninge säges 1674 ha "fått rätt att possidera (äga, inneha) ödeshemmanet i Krånge i Ragunda eftersom han av vissa skäl inte kunde få behålla Köttsjölandet". År 1688 är en finne Jon Ersson bosatt i Byn i Hällesjö socken. Flera finnar bosatte sig i Ragunda. Även i Revsund och Bräcke bosatte sig en och annan finne.

Men det är endast i norra Jämtland, som man kan tala om en sammanhängande finsk bebyggelse, i socknarna Ström, Alanäs och Frostviken. Finnarna nere i landet kände mycket väl till dessa trakter som ypperliga jaktmarker. Men det ryktades också om att där skulle finnas gott om utrymme för nybyggare. När finnarna på allvar slagit sig ner i Jämtland, kommer deras uppfattning härom klart och tydligt fram vid tingsförhandlingarna år 1674. "Det är berättat av

rågfinnarna, att en allmänning skall wara emillan Ångermanland, Jemteland och Norrige, tiugo myhler (mil) lång och stoor". Detta rykte vilade för övrigt på fast historisk grund. Ett dylikt område fanns nämligen däruppe sedan urminnes tid och bar - märkligt nog - namnet "Finnmork". Men här gäller det ingen äldre finsk bebyggelse. Man kallade helt enkelt samerna efter norskt mönster för finnar. "Finnmork" är alltså lika med samernas område. Det var "landet till ett folk, som då ej ansågs för något folk och som ingen ville ha något att göra med, landet dit ingen ville fara för att bosatta sig". Det kan vara av ett visst intresse att nu citera dessa rader av en lokal hembygdsforskare. Citatet är från 1927, men de åsikter som här kommit till uttryck var mycket vanliga bland den bofasta befolkningen.

När man i gamla tider gick upp gränsen mellan Sverige och Norge, fastställdes vissa gränspunkter. Att gränsbestämningarna blev summariska, och att gränsen gick i sicksack genom föga bebodda eller obebodda trakter, bör ej förvåna. Därom vittnar också vårt äldsta gränsdokument från år 1273. Att ge en säker redogörelse för de gränser, som berör Jämtland och Härjedalen, är inte möjligt. Professor Nils Ahnlund har i sitt arbete "Jämtlands och Härjedalens historia, del 1" kritiskt granskat detta gränsdokument. Där står det:

"Thetta landamäre er millom Jämtalandz ok Finmarkar ok Hälsingalandz: vestr or Linglingz lidum ok sua norðr till Straums. Egu tha Jämtar norðr a Finmork fra Straumi XIX rastir at veida dyr ok ikorna, ok gangr sua austr landamäret mote Angrmannalande, täkr til ther som heitir Veimosior, thädan i Ulsio ok i Kioldsio, thädan ok i Rauda sio, thädan i Hoettings sio, thui nest i Hellu sio, thädan i Neiger sio, sidan i Kiärsio ädr Kiolsio nordan at."

Utan vidare kan konstateras att här talas om ett område, kallat Finnmork. Området säges börja i Lenglingsliderna i Sörli socken i Norge och går därifrån "norðr till Straums". Professor Ahnlund anser att med "Straums" avses i detta

fall inte själva kyrkplatsen Ström utan hela Ströms Vattudal eller Vassdalen, som man sade förr.

Går man norrut från Lenglingen i Sörli, kommer man fram till Kvarnbergsvattnet i Frostviken. Förr kallades denna sjö för "Linbotn", gränsens bottenvik, och ännu i dag talar man här om en "linsten", vilket i Jämtland som alla vet betyder gränssten. På liknande sätt talar man i Tåsjö om "lapplina", det vill säga gränsen mot lappmarken.

"Finnmorks" gräns i nordost mot Ångermanland går enligt dokumentet från Vojmsjön (Veimosio) i Vilhelmina. "Finnmork" låg alltså som en kil mellan Sverige och Norge. Triangelns spets finner man i trakten söder eller sydost om Strömsund. Nedanför Vojmsjön uppräknas en rad sjöar, som inte är alltför svåra att känna igen: Hulsio (Ullsjön), Raudasio (Rörströmssjön), Hoettingsio (Hoting-sjön), Hellusio (Stora Hällvattnet), Neigarsio (Nagasjön) m fl. Det kan alltså sägas, att "finmorksområdet" i stort sett omfattat socknarna Ström, Alanäs och Frostviken i Jämtland, Tåsjö socken i Ångermanland samt delar av Åsele lappmark. Richard Gothe framhåller, att denna finmorkskil troligen betraktats som ett ingen-mans-land, "ehuru alla parter begagnat sig av dess härligheter". Norska forskare har funnit denna teori mycket intressant, medan svenska forskare menar, att området ifråga "ovedersägligen" tillhört Sverige.

Den äldsta bosättningen i norra Jämtland anses ha skett från Sverige och då från Ramsele-hället. Men detta är långt ifrån klarlagt. De intressanta fornyfynd, som gjorts i nordvästra Ångermanland, bl a forngravar vid Rörström och Hoting, är från senare delen av 1000-talet. Man har också funnit, att de tillhör den norrländsk-norska kulturen. Detta skulle tyda på att den äldsta bosättningen skett från Norge. Den isländske krönikeförfattaren Snorre Sturlasson berättar i sina Konungasagor från 1200-talet om en Ketil Jamte, som från Trøndelagen kommit över till Jämtland, där han brutit byggd och givit landskapet dess namn. Men ingen tror numera på detta av det enkla skälet att det säkerligen funnits

jämtar före Ketil Jamtes dagar. I Håkon den godes saga berättar han, hur konung Harald Hårfager erövrade Sörtröndelag och med sina trupper marscherade in i Verdalen och Inderöy. Många trönder flydde då över Kölen och kunna mycket väl ha hamnat i norra Jämtland och nordvästra Ångermanland. På så sätt skulle man lättare kunna förklara den gamla sägnen, att det före digerdöden fanns tre åbor i Äspnäs.

I gränsdokumenten från år 1273 förekommer flera gånger namnet "Straum", och enligt Richard Gothe menas med "Straum" inte bara Strömsund utan hela Vattudalen. Samma åsikt har också professor Ahnlund (se s 10). Daniel Tilas skriver år 1742 om Vattudalen, att det är "ett af de märkwärdigaste vattendragen i Riket". Säkert har Vattudalen en gång i forntiden gjort mycket större skäl för namnet "straum". Geologen professor A G Högbom skrev år 1894: "Vid betraktande av Ströms Vattudals sjösträcka, som under 15 mils lopp från norska till Ångermanländska gränsen, genom några småfall och forsar, sänker sig endast ett 20-tal meter, måste man komma till den slutsatsen, att denna väldiga Ströms Vattudal utmodellerats genom eroderande (erodera=nöta bort) krafter under andra lutningsförhållande än de nuvarande". Det betyder att Ströms Vattudal förr hade en mycket starkare lutning mot öster än i våra dagar.

Nära Strömsvattnets sydända vid det smala Strömssundet grundades en gång Ströms by. Byn ligger på ett trubbigt näs med en fruktbar slätt, som än i dag kallas för Strömsflaten. Namnet är säkerligen gammalt. Redan år 1410 uppräknas i ett dokument bland flera strömsbönder en man vid namn Thore Flater.

Detta Ström var en utpost i den jämtländska bebyggelsen. En av de män, som gick upp den i dokumenten från år 1273 omnämnda riksgränsen hette Loden bonde och var från Ulvkälla i Sveg. När han enligt Ahnlund på 1230-talet var uppe i Ström, fanns efter vad han påstod inte en människa, som kunde sitt "Fader vår". I kyrkligt avseende var då Ström annex under Hammerdal.

Den slutgiltiga gränsregleringen mellan Sverige och Norge ägde rum först i mitten av 1700-talet, sedan en dansk-svensk-norsk kommission gjort noggranna undersökningar. Från jämtländskt håll framhölls då av de äldste i Ström, att deras förfäder "fra Arilds tydh" och "uhrminnes tyder" nyttjat Vassdalen ända upp till Kvarnbergsvattnet. Dit hade strömsborna rott varje höst för att hämta kvarnsten. Portfjället uppe i "Frostwyka" var för dem ett gammalt gränsmärke.

Nyttjandet av utmarkerna i Jämtland var ordnat på ett unikt sätt. Sockenallmogen var nämligen van att "bövla" (arrendera) dylika utmarker mot en särskild avgift, som kallades avrad. Därför kallades dessa utmarker för avradsland. Här avsågs alltså avlägset liggande områden av oavvittrad allmänningssmark, skogs- och betesområden, jaktmarker och fiskevatten, som ett eller flera hemman i bygden brukade mot särskild avrad till kronan. Redan den äldsta jordeboken i Jämtland, från 1540-talet, innehåller dylika poster för Ströms socken:

Lasse i Espenes.....iiij graskin i affra
 Höck i Stranden.....j graaskin i affra
 Mickild i Bredegord.....j graaskin i affra
 Per i Gerden.....j graaskin i affra
 Klaffue i Rilaasen.....ix graaskin i affra j skin för j fiske
 Niels i Nettet.....j graaskin i affra
 o s v.

(graaskin = gråskinn, ekorrskinn. - j = 1, ij = 2, iiij = 4, ix = 9)

När svenskarna övertog Jämtland år 1645 var man mycket ivrig att få tag på en dansk jordebok för att kunna använda den som underlag vid beskattningen. Jämtarna visade naturligt nog ingen större iver att tala om, vad de betalat i avrad under den danska tiden. År 1649 uppmanades jämtarna att meddela, "om de icke under Danske Regementet wore wane att bövla sina Afradsland, skogar och fiskiewatn, dertil de icke neka kunde". Så uppgjordes samma år en provisorisk avradsordning följt av en slutgiltig sådan år 1666.

I den provisoriska avradsordningen från 1649 är det särskilt tre poster som intresserar oss, nämligen:

Flåsiön: Carl Olufson i Jonsgården, Per Erichson ibidem (därsammastädes), Per Andersson i Gierde, Michel Joensson ib...6 daler s:mt.

Flåsiö skougen: Carl i Joensgården, Peder Ericson ib., Peder Andersson i Grelsgården, Erich Pedersson ib., Joen Pedersson ib., Michel Joensson i Gierde, Peder Michelsson ib., Peder Andersson ib., Nils Andersson ib., Joen Pedersson i Berge.....7 daler 16 öre s:mt. Finnes ock denna skougen wara af ringa wärdhe.

Ringwatne: Nils Andersson i Bredgården, Erich Nilsson i Näset, Nils Andersson i Tulåsen (Tullingsås).....7 daler 16 öre s:mt. Första posten gäller alltså fisket i Flåsjön, andra posten skogen kring Flåsjön och den tredje Ringvattnet.

Söker man efter dessa poster i 1666 års avradsordning, märker man strax, att de saknas där. Det meddelas kort och gott, att dessa avradsland av bönderna "måst cederas (överlåtas) till finnarna på guvernörens, hr Carl Sparres, befallning". Strömsbönderna har i stället tilldelats nya avradsområden i Frostviken.

Man kan fråga sig hur finnarna lyckats med att komma in i denna trakt med dess säregna förhållanden? Deras tidigaste nedsättningsbrev är daterat den 7 februari 1666, men redan dussintalet år tidigare kan man spåra dem i våra trakter. På finntorpen i Ramsele, Fjällsjö och Tåsjö fanns det gott om folk, som utan större samvetsbetänkligheter gick över gränsen till Jämtland och jagade och fiskade. Men de verkliga svårigheterna började, när dessa finnar ville bosätta sig exempelvis vid Flåsjön. Marken var så kallat avradsland, och de som arrenderat den klagade högljutt över intrång. Det gällde för finnarna att vara försiktiga. Man kan också upptäcka en ganska stor knepighet i deras sätt att vinna terräng. Det såg mörkt ut för dem många gånger. De avvisades men kom igen, avvisades kanske på nytt, men de flesta lyckades så småningom i sina försök att få nedsättningsbrev.

År 1670 inlämnade allmogen i Ström till Västernorrländska kommissionen en längre inlaga, där de bittert klagade över det intrång, som finnarna gjort på deras marker. Västernorrländska kommissionen tillsattes i början av 1669 och hade till uppgift att undersöka besvär och klagomål från befolkningen i södra och mellersta Norrland.

Inlagan från strömsbönderna återges här avkortad. Läsningen vållar inte alltför stora svårigheter, och vi får vid genomläsningen en hel del uppgifter om de första åborna i Alanäs.

Högwälborne Herrar och Ryckzens Råd, Nådige och mächtige patroner.

Ers nådher klagu wy (vi) ödmiukeligen, huru några finnar hafwa sikh på våra skogar oss och våra hemman till största förderf nedersatt, hwilken skogh av Arildz tydh och uhrminnes häfd till våra gårdar stadigt såsom afradslandh legatt haffua.

Allraförst nedersatte sikh på vår skogh för en rund tidh sedan en finne wid namn Anders Olufzon, där som skogen en stor del nederfällde och swediade och då vi hos Befallningsman deröfwer klagade, gafz oss till Länsmannen befallnings-sedel att där upwuxne rågen skulle tröskas och i arrest (beslag) tagas. Sedermera, när denna saken blef Hans Greflige Excellens Salig Johan Oxenstierna föredragen, blef en befallning till Lagmannen Peder Clason och Landsschrihuaren Lars Jonsson gången, att de denne skogen besichtiga skulle och med tolfmän syna, däm wy ock våra närbelägna skogars ofruchtsamhet viste, och den skogens ifrån våra hemmans vara umbärande androgho. När synen gången var, dömdes berörde finne alldeles af, att han där icke mehra skulle sikh inträngia, såsom Hans Greflige Excellens Salig Johan Oxenstiernas bref, daterat Brunflodz Landstingh den 18 februari 1656 klarligen utwjsjer, och skiedde så, att finnen begaf sikh strax derifrån.

Litet dereffter kiöpte bemälte finne sigh ett hemman uthj vår socken som samma skogh och watn tillhörde, väl i den meningen, att han hemmanet såsom en annan bonde häfda skulle. När han på hemmanet hade suttit uthj sex åhrs tydh och förnam, att gården aldeles bortskämder och wanbrukatt war, så att ingen frucht mera bära kunde, begaf han sig ifrån gården och till samma underliggande skog igen, som han tilförene var dömder ifrån, hvilket skedde strax han förnam, att Hans Greflige Excellens var död, som honom afdömde.

Åhret dereffter förfoghade sig en annan finne vid namn Isaak Pederson till Stockholm, som med förberörde Anders Olofzon stämplade om samma skogh, wrängligen angifwandes för vår Nädighe Örwerhet, att här i vår sochn war någon Cronones Allmänningh, som han och några andre med honom hade lust att uprätta torpställen på. Denne bemälte Isaak Pedersons berättelse war aldeles osanferdigh, ty wy hafua samma skogh och watn böxlat af Cronan, som våra böxelbref klarligen uthwisa, dem wy ödmiukeligast bidie Eders Nådher påsee täckes, hwilken böxell wy nu åhrligen uthgiöra, sampt alle under Extra ordinarie räntor, som effter samma böxell åhrligen afgår, som stigher till en stoor summa.

Nu för fem åhr sedan nedersatte sigh bemälte Isach Pederson och Anders Olufzon med fyra sine söhner, och en sin mågh Erich Jonsson, förutan en hoop andre lööse finnar, på dänne vår Böxellskogh, den de hafua twärtemot Hans Greflige Excellens förbodh brukett. Öfwer denna oförrätt och öfwerwäld hafua wy åtskillige gånger på Landstingen här j Landet för dem vår Nädige Gouverneur beswärat, och blifwit oss till suars giffuit, att det skulle ställas en ny syhn, som twänne Hans Nådes medföllliande befallningar till befallningsmannen och den förrige underlagmannen Peder Clauson lyda, men ingentera af dem är efterkommen, utan wy hafua måst uthj alla dessa här åren gådt uppeholdne, och sett med gråtande tårar på, hurusåsom detta oroligha party all vår egendom oss till största skadha och afsaknad hafua handteratt, oansett att synen tilförene deröfwer gången är och de tilfölje äre afdreffne, så achta de sådant inthett, uthan med hoot och trugh och undsägelse drifua os lykwääl derifrån, dett som för Gudh och våre nädighe Herrar nu klagandes ähre.

Wår allernådigste Konungh och Öfwerhet kan uthan twifwel wara uthj den meninghen eftter deras wrånga angifuande, att de skola giöra sigh hemman, som med tyden skulle skattläggias Cronan till godho, men om Ers nåde icke wille gå längre än till tionderlängden och tillse, huad de j desse åhren giordt och huru de sina torpställen med jordebruk förbättrat hafua, så är det ganska ringa, uthan skogen hafua de mästadels uthödt, diuren af skogen bortjagade äre, som wy med lagliga wånor (fångstgropar) j rättan tydh under tyden plägha fångha, förrän de sig her nedersatte, och det de icke sielfue nå öfwerfara, så tagha de en hoop lappar af fiellet medh sigh, som wår och andres skogar öfwerstryka, som wår och andres skogar öfwerstyrka, och fiskiewattnet medh deras otidighe brukande bortskämma de, hwilket när det allt skiedt är, så sökie de andre torpställen på äfwen samma maneer, som bemälte Anners Olofzon finne tillförene gjort hafwer, som sex torpställen tillförene åbott hafuer både i Ångermanland och her, och händer innan kort, att wy våra fattighe hemwister för några onda och orolige människor måtte qwittera och ödeläggia, icke allenast oss fattige män till ruin och undergång, uthan ock Cronan till skada och stor afsakna, och måste omsider see andre j färder effter födhe och uppehälle för wåre fattige hustrur och barn, herom wy hafue nogsampt vitnesbördh j Landzens inbyggjare, som wåra trånga lägenheter känna, att wy af wåre hemman ey hafua den ringaste peningh att använda uthj uthlagor för den frostachtige Landzorten som ligger hårdt när under fjellet, uthan måste sådant alt uthaf skogen och fiskiewatn med största mödha och arbete taga. In summa: blifuer icke nu herpå någon boot, så böra andra Tingelag och som wår gräntz närmast vistas, taga en olidelig skada, ty de ähre icke längie på ett rum förrän de sökia ock annorstädes.

År 1665 på Brunflodz Landztingh gafz oss den Resolution på wår klagomål, att en ny syhn skulle åter anrättas, och der vår klagomål funnes sanferdig, skulle de som skadediur afskaffas, men aldenstundh syhn deröfwer tilförne gången är, och the tā blefue alldeles afdömde, förmoda wy, att den synen måtte blifua godh kallatt, sampt den dom, som af Hans Excellens Salig Johan Oxenstierna deröfwer

gifuin vart, ty den war oss meckta svår, och måste afläggia en stoor summa penningar af ingen vår skuld: men i fall om ey annorlunda skie kan, än att en ny syhn måtte blifua, begiäre vy ödmiukligen, att de sielf synen hålla mäghe, som skogen våldsamligen moot förbodh tilträdt hafua.

Såsom wy fattige nödträngde män, ähre j den troгна förhopningh, att vår högmilde och nådighe Öfuerhet icke gerna seer, at många fattighe skattedraghere lydha nöd och trångmål för några orolighe personers skull, så bönfalla wy ödmiukeligast, att de nådhige herrar vår bön och klagan tillse och examinera (granska) ville, och att wy obehindrade måtte få bruka de medel dem och vår nådige Öfuerhet af ålder oss undt och effterlåtitt hafwer att nähra oss med. För sådan högmild nåd varder Gudh Ers Nåder evigt belönade. Vi ähre och förblifue effter skyldigheten.....

Ers Nådes ödmiukaste tienere

Gemene man af Ströms sochn

I brevet redogöres noga för hur det gick till, när finnarna bosatte sig vid Flåsjön. Men en del uppgifter behöver kompletteras eller rent av rättas. De i brevet omnämnda Olofssönerna från Viksjö hade tidigare vistats i Ramsele men ej blivt bofasta där. Det gäller närmast Anders Olofsson. Snart omnämnes även Erik Olofsson samt möjligen någon mera av brödraskaran. De hade slagit sig samman med finnarna Isak Pedersson och Erik Jonsson. Isak Pedersson var son till skattefinnen Per Larsson i Rörström, och Erik Jonsson var gift med en dotter till Anders Olofsson. År 1656 bodde han hos skattefinnen Måns Olofsson i Hoting. Det var inte tillåtet att ha inhysesfinnar, och av den anledningen fick Måns Olofsson böta 40 mark.

Vintern 1653-1654 torde Isak Pedersson, Anders Olofsson och Erik Jonsson rest till Stockholm för att hos myndigheterna skaffa sig tillstånd att uppta torpställen på Flåsjöskogen. I en bunt arkivalier på Riksarkivet finns ännu i denna dag deras

originalskrivelse. Som medhjälpare har de haft en skrivkunnig person. Men tyvärr är skrivelsen odaterad. De tre finnarna tecknar sig "Ödmiukt underdånigste bönder i döden, Isak Peersson, Anders Olufsson och Erich Jonsson ifrån Ångermanlandh". I skrivelsen anhåller de hos Kungl Maj:st att få uppta torpställen på tre allmänningar i Ströms socken, "fyra till fem mil därifrån belägne, vilka bönderna där brukat för skog, men inga kronans utlagor härför utgjort". Här ljuger finnarna. Som framgår av 1649 års avradsordning (sid 13) hade vissa sockenbönder arrenderat dessa utskogar och erlade avrad för dem till kronan. Finnarna lovade emellertid nu att bruka dessa skogsområden "kronan till bästa och sig till födo". Isak Persson ville bosätta sig i "Haffnääss i Flååsöö", Anders Olofsson i "Alänäss i Flååsöö" och Erik Jonsson i "Rindwathn". De begär konfirmationsskrift (bekräftelse) från k m:st men blir hänvisade till landshövdingen. Denne låter år 1654 fogde, underlagman och nämnd utreda frågan. Man fordrade enligt sedvana denna tid, att finnarna skulle skaffa sig tre "lyfftesmän" (borgensmän) och detta skulle vara ordnat till nästa landsting. Dessa detaljer jämte åtskilligt annat avslöjas i en skrivelse daterad Hammerdal den 18 oktober 1654 och underskriven av prästen herr Laurentius Erici Gavelin, länsmanen Hans Eriksson Blix samt tvenne tolvmän: Nils Andersson i Bredgård och Nils Andersson i Ede. I skrivelsen framhålles även, att landshövdingen måtte tillåta dessa finnar att uppta sina torpställen enligt 1647 års skogsordning. Där står det att dylika ödeskogor skola anges och nyttiggöras för kronan. Skrivelsen fortsätter "särdeles att missbruket och förargerliga syndalefuerne öfver denna skogen, som tilförene varit hafver emellan strömsborne, som alla willie ega oftber:te skogh och hwar om annan bruka willia, huarannan owitterligit, undsättia med Lapparna, som mest den skogen boendes äre, giffua dem sine bomärker och lof att fälla diur huadhelst förekomma kan, hwaruthaf förorsakas träta och ogudachtigt wäsende och hwad således olofligen och hemligen af skogen fås kan, deraf döllies tiondehudarna och slikt mera öfverföres till Norie..." Av ovanstående citat framgår att strömsbönderna inte var så oförvitliga, som de själva påstår i sitt brev till den Västernorrländska kommissionen.

Skrivelsen från Hammerdal slutar med den förhoppningen, att finnarna måtte få tillstånd att "uppbuika dessa torp kronan till godo." Man framhåller att finnarna erbjudit sig "göra skatt för två tunnor säd samt tull och tionde" och slutar med att påpeka att på de tilltänkta torpen må finnas nödtorftigt höbol och slätter.

Ombyte av ett par landshövdingar tycks ha fördröjt beviljandet av finnarnas ansökan om nedsättningsbrev. En landshövding gav sin tillåtelse medan nästa förbjöd bosättningen. Under tiden hittade finnarna på en ny utväg. Det var de påpassliga Olofssönerna, som köpt en av strömsgårdarna. År 1658 framträdde Erik Olofsson från Ramsele inför rätten och uppbjöd för första gången ett hemman Jonsgård om 2 1/2 tunnland, som han köpt av Erik Persson ibidem, och "om vilket köp de med handeband blevo förenta inför rätten", heter det i protokollet. Tredje uppbudet skedde år 1662. Priset för fastigheten var 50 daler. Då bodde redan brodern Anders Olofsson på gården. Anders Olofsson hade en dotter, som var gift med ryttaren Jonas Smed, och den familjen bodde på Broswe, som hörde till Jonsgård.

Nu hade man alltså tillgång till Flåsjöskogen, som ju böxlats bl a av Jonsgård (s 13). Men det är rätt när strömsbönderna framhåller, att gårdsbruket ej var huvudsaken utan skogen som hörde under gården (s 15). När kapellänen i Ström, Israel Noraeus, år 1669 köper tillbaka Jonsgård för 30 riksdaler, framhåller godemännen, att gården ej kan estimeras (värderas) högre, då den under Anders Olofssons tid är kommen i vanbruk.

När landshövding Carl Sparre övertog länet, fick finnarna bättre vind i seglen. Sparres befallningsman, Daniel Bertilsson, bekräftar den 6 februari 1666, att finnarna "mycket wäl utom bolbyarnas praejuditz kunna blifva besittiandes där", då strömsborna "denna skog årligen till lapparna förpachta och taga derfor stor ränta och ingaledes den siälfva bruka". Landshövding Sparre tvekar därför inte länge. Redan dagen därpå utfärdar han sitt officiella tillstånd till nedsättningen. Detta nedsättningsbrev är det första, som utfärdades i blivande Alanäs socken och lyder ordagrant enligt följande:

"Alldenstundh Hans Kongl May:tt min allernådigste Konung och Herre mände Anno 1664 remittera breffwisarena Isach Pedersson, Anders Olofsson och Erich Joensson till min Antecessoren (föregångare) welb:ne Herr Gustaff Baneehr Carlsson, att han dem anstäl och förordningh giöra skulle, det bem:te personer måtte blifva på Cronones skogar utj Jemptelandh beboendes, huarför såsom befallningsmannen hersammastädes efter undfångne Ordres hafwer ransakat om en ort ben:d Flååssiön som bem:te personer eller Finnar föreslå sikh till boställe wara tienlig och bem:te befallningsman berättar, som hans schriffterlige attest dat Kungzgården den 6 februari utwijsar det de kunna utom bohlbyernes Präjuditz der besittiande bliffwa, Huarföre will jagh uppå högstbem:te Hans Kongl May:tts samt dragande kall och embetes wägnar, förmedelst denna öppna skriffth hafwa offwan bem:te personer fullkommeligen tillåtit vid samma ordt besittiande bliffwa, med den Condition, att de aff sine booställen skole til Cronan den rättighet utgiöra, som deraff pröfwat åhrligen kunna utgå, det befallles fördenskuldh Befallningsmannen, at han dem wille denne min Förordningh maintenéra (mäng- = bevara) och handhafwa, för huarjehanda inpass, som dem synes willia påkomma".

Datum Frösöohn den 7 febr. a:o 1666.

Carl L Sparre.

Nu var det alltså fastslaget, att finnarna skulle få stanna kvar på sina torpställen. Stora avradsordningen år 1666 bekräftar ju också att de tre avradslanden cederats (avståtts) till finnarna. Men tvisten med strömsbönderna var inte avgjord därmed.

Vad landshövding Sparre beträffar ansågs det, att han hållit finnarna om ryggen. Han fick nu ett öknamn. Man kallade honom "rågfinnherrn". Även i övriga Jämtland var han illa känd men av en helt annan orsak. När Sparre i egenskap av general skulle försvara Jämtland mot danskarna åren 1676 - 1679, förföljdes han

av ständig otur. Han var ingen krigare. Dessutom beskyllde han jämtarna för opålitlighet och stämplingar mot Sverige. Han visste också om, att jämtarna sjöng "försmedlige pasquilliers" om honom. (paskill = nidvisa) En bondpojke från Lockne hade diktat en nidvisa i vilken en av verserna hade följande lydelse:

"Där hafver nu bodt en herre i Jempteland,
 Carl Sparre han låtit sig kalla,
 Ty han hafver här regerat som en tyrann,
 Och gjort vårt land öde med alla.
 Tig vare priis, o Gud, vår vän,
 som gaf oss vår danske konung igen,
 med gledha..."

Sedan strömsbönderna inlämnat sin förut omnämnda skrivelse till Västernorrländska kommissionen år 1670 (s 14), försökte man även klaga vid häradstingen samt vid 1672 års riksdag. Man klagade över att finnarna högg ned skogen, och att de förstörde kvarn- och bäverhus m m. Sparre fick dylika klagomål remitterade (återsända) till sig och slutligen måste saken tas upp vid ett stort extra ordinarie ting i Hammerdal år 1674. Här blev det nu en väldig sammandrabbning mellan de båda parterna. Väl rustade med argument och dokument uppträdde finnar och strömsbönder mot varandra. Erik Jonsson i Ringvattnet synes ha varit talesman för sina landsmän. "Han war wan att gå för rätten", heter det om honom.

I fyra dagar, från den 20 till och med den 23 januari, pågick det extra ordinarie tinget. Strömsbönderna framträdde gruppvis och framhöll med skärpa sina rättigheter till avradsländen. Finnarna visade fram sina nedsättningsbrev och påvisade, att de bodde på kronans fria allmänning. Under tiden hade de gjort nya landvinningar. Nu gällde det inte bara Havsnäs, Alanäset och Ringvattnet. Nu bodde det också finnar i Ströms Vattudal och längre västerut i nästa dalgång.

Över finnen Isak Pedersson i Havsnäs klagar inte mindre än nio strömsbönder samt kapellanen herr Matthias. Isak Pedersson hade visserligen bott i Havsnäs i tio år, men skulle han bo kvar på deras avradsland, kunde de inte själva klara sig ekonomiskt. Deras skog var ganska liten, och närmast byarna var den värdelös. Men skogskiftet var $2/3$ mil brett och $1\ 1/2$ mil långt eller 10 000 hektar. Oss förefaller detta mycket. Men strömsbönderna påstår motsatsen. För Isak Pedersson stanna kvar på deras böxlade skog, är det bäst om deras ödehemman säljes till finnarna, så att dessa kan bo kvar i socknen. Nu lovar de att betala dubbla utlagor till kronan, om de får behålla sina avradsland. Finnarna kan bosätta sig på de kronoallmänningar, som ligger ovanför strömsböndernas avradsland. Finnarna å sin sida fasthåller vid att de bosatt sig på kronans allmänning, och att de där fått tillstånd till nedsättning. De menar sig också ha stöd av myndigheterna genom att dessa fortsätter att bevilja nya ansökningar till nedsättning.

Om Alanäset heter det, att den förste åbon, "salig Anders Olufsons söner Per Andersson, Erik Andersson och Michel Andersson nu på Alanäset boende, och att de varit där i tio år". Alanäset säges ligga en mil från Havsnäs och $1\ 1/4$ mil från bolbyn. Den sistnämnda uppgiften måste vara fel. Det påpekas att någon syn ännu inte gått mellan Havsnäs och Alanäset.

Om Ringvattnet framhåller bonden Erik Nilsson på Näset i Ström, att hans avradsland ligger $2\ 1/2$ mil från Näset men endast $1\ 1/2$ mil från Äspnäs, som är närmaste bolby vid Vattudalen. Han visar också upp landshövding Oxenstiernas resolution av den 18 februari 1656 med förbud för finnen Erik Jonsson att bosätta sig i Ringvattnet (jfr s 15).

De tre ovannämnda torpen erhöll som bekant gemensamt nedsättningsbrev den 7 februari 1666. Men vid tinget i Hammerdal talas om ytterligare två nyupptagningar, som godkänts av landshövdingen. Den ena var Hillsand vid Vattudalen och den andra Opvattnet eller Renålandet, som byn numera heter.

Först att bosätta sig i Hillsand var två finnar, Johan Olofsson och Per Larsson. Enligt Richard Gothe var Johan Olofsson troligen bror till Anders Olofsson i Alanäset, och Per Larsson kom antagligen från Rörström i Fjällsjö. De hade fått resolution att bosätta sig i Hillsand den 22 februari 1670, och landshövdingens bekräftelse fick de den 19 april 1672. Finnarna uppgav att Hillsand låg 4 mil från Ströms kyrka.

I Opvattnet hade två bröder, finnarna Jöran och Matts Mattsson år 1673 svedjat och sått $3/4$ tunna råg. Ingen av finnarna i Hillsand eller Renån var närvarande vid tinget i Hammerdal. De hade rest till Medelpad. Isak Persson i Havsnäs och Erik Jonsson i Ringvattnet förde deras talan. De uppvisade inför rätten guvernörens resolution, daterad den 1 april 1672, där bröderna Jöran och Matts gavs tillåtelse att söka sig boställen "på den kronoallmänning, som är mellan Jämtland och Lappmarken". Mot nedsättningen i Hillsand protesterar de två bönderna i den nyligen återupptagna ödebyn Äspnäs.

Vilken blev då utgången av tvisten mellan finnarna och strömsbönderna? Jo, strömsbönderna förlorade. De hade myndigheterna emot sig. Kronan ville ha sina allmänningar bebodda och skattelagda och därigenom få ökade skatteinkomster. Som exempel på myndigheternas inställning kan följande återges. När Väster-norrländska kommissionen hänvisade hillsandsfinnarna till landshövding Sparre, lovar kommissionen samtidigt att föredra ärendet om bosättning på dessa utmarker för Kungl. Maj:ts, så att "denne eventuellt genom allmänt Placat ville beordra, att uppå alla de parker, som såväl lappar åbo och elliest bönderna under sina hemman oskäligen häfda, måtte dugliga åbor insättias och landet till Kungl Maj:ts och Cronones större fördel bebyggias". Här möter vi således de åsikter, som först ett par år senare kommer till uttryck i 1673 års plakat om lappmarkernas bebyggande.

Vi kan nu konstatera, att det är finnar, som utfört pionjärbetet på de i det föregående omnämnda utmarkerna. Bygdens folk dröjer med att flytta dit, men

så småningom smittar finnarnas exempel. Ändå måste jämtlänningen Henning Tideman ännu hundra år senare i sin dissertation (avhandling) om "Jämtlands avradsland" medge: "Få hafva hittills funnit beqvämligt att där slå ned sina tjäll, eftersom för deras aflägsenhet ifrån kyrkor och bytesplatser, beswärligit wäglag, fruktan och fara för frost vid deras åkerbruk och mera sådant, tyckes dem derifrån skäligen afråda". Det gamla begreppet "finmork" försvinner nu, och det nya bosättningsområdet i den gamla finmorks-kilen blir nu "Ströms finnemarck". Finnarna har på allvar blivit bofasta, och efter frihetsårens utgång skall de börja skatta som andra sockenbönder.

Fisket i Flåsjön blir det ännu ett par gånger tvist och rättegång om mellan strömsbönder och finnar, men så småningom blir det tyst, och finnarna växer mer och mer in i sockengemenskapen.

I de kamerala längderna förekommer finnarna för första gången år 1668. Det går sakta för dem till en början, och detta har naturligtvis flera orsaker. Men att de så snart börjat ge även korn i kyrktionde, visar att de lagt ner mycket arbete på att odla jorden och inte nöjt sig med bara svedjebruk. Skörden av finnråg från svedjelanden var naturligtvis svår att kontrollera. Det förekommer, att finnen på heder och samvete måste lova, att rätt uppge skördens storlek. Annars ålåg detta sexmännen i Ström, och det var säkert en besvärlig uppgift för dem.

En annan viktig näringsgren för finnarna var jakten, särskilt älgjakten. Hade man förr klagat över strömsbönderna och deras "syndalefverne" på skogen, så blev de nog inte bättre nu. Älgen skulle fångas i fångstgropar (älgsvånor), så hade myndigheterna befallt. Men hetsjakten på skidor var den bästa jakt finnarna visste. Och knep det kunde finnarna i likhet med strömsbönderna smugla in några lappar på skogen. Böterna för olaga älgjakt var 40 mark per älg, och det tyckte finnarna var för mycket. Därför händer det flera gånger, att finnarna hastigt och lustigt måste överge sina nybyggen. Man hade jagat på förbjuden tid och ville nu slippa ifrån böterna. Finnen tar familj och bohag med sig och flyttar

tillbaka till hemtrakten. Mycket vanligt var också att man flydde till Norge. Det brukade också förrymda fångar och soldater göra. Man rodde då upp över Vattudalen. Under krigstider sändes spejare samma väg för att spana på den norska sidan. Som exempel på finnar, som måste rymma på grund av olaga älgjakt kan nämnas Erik Jonsson i Ringvattnet och en av de första finnarna på Hillsand, Per Olofsson. De flydde till Norge år 1688. Samma år och av samma orsak flyttade Erik Andersson i Alanäset med hustru och barn hem till Viksjö i Ångermanland. Erik var en av Anders Olofssons söner.

Antalet frihetsår har varierat. Finnarna i Hillsand och Renån fick endast tre frihetsår. Finnarna kring Flåsjön fick börja upparbetningen av sina torp utan att antalet frihetsår bestämdes. Först 1679 kom det order från den nye landshövdingen Jakob Flemming, att en ändring skulle ske. På hammerdalstinget utsågs en nämnd, som skulle "nedsyna Strömsfinnarna efter k m:ts skogsordning efter de i 16 till 18 års tid oskattlagde suttit på sina nyupptagne ställen", heter det.

Från och med 1680 står det en ny post i jordeböckerna, nämligen:

Tillöchte 1680

1 $\frac{1}{2}$ tunnland: Renwattn: Erik Jonsson, 1/4 mantal

Alanäs: Mickel Andersson, dto

Hafznäs: Lars Zachariasson, dto

Hillsand: Per Olufson, dto

Var och en skattade 1 daler 28 öre. Tillökt betyder här detsamma som skattlagt.

Den redan omnämnda bosättningen vid Opvattnet - Renålandet - blev inte långvarig (s 23). Bönderna i Äspnäs och Ön protesterade så kraftigt, att finnarna måste sluta med jordbruket. År 1679 köpte finnen Mats Jöransson, som då bodde i Opvattnet, en gård i Äspnäs av Lars Broddesson för 26 riksdaler. Eftersom gården redan var skattlagd, måste Mats genast börja betala skatt. Lennart Trangius, som skrivit flera av de så kallade "Strömsböckerna" berättar, att Mats

Jöransson tycks ha idkat någon form av byteshandel med de lappar som via Äspnäs var på väg från fjällen ner till Ström.

Matts hade instämts till hösttinget 1702 för uppköp av lappalster, och denna form av handel var i lag förbjuden. Det är möjligt, att Matts köpt upp eller bytt åt sig så mycket att lapparna ej kunde fullgöra sina utskylder. Även Matts efterträdare på hemmanet, Jöran Mattsson, troligen en son till Matts, gjorde sig skyldig till olovlig handel med lapparna och blev instämd till vårtinget 1715.

Från finntorpet i Havsnäs utflyttade Lars Zakrisson år 1689 till Lillholmen, där han upptog ett nybygge, som kallades Holmen. Redan 1693 står han antecknad i jordeboken, som ägare till $1 \frac{1}{2}$ tunnland eller $1/4$ mantal. Vid övre ändan av Flåsjön hade en annan finne, Olof Pålsson, år 1695 fått resolution på ett nybygge, som kallade Sellieåsen. Detta fintorp blev skattlagt redan år 1700, trots att 15 frihetsår utlovats.

År 1700 finns alltså i Ströms finnemark sex torp eller rökar, som man också brukar säga. Vid Flåsjön låg Havsnäs, Holmen, Alanäset och Siljeåsen. På skogen mellan Flåsjön och Vattudalen låg Ringvattnet och på andra sidan Vattudalen Hillsand. Dessutom har vi finngården i Äspnäs.

Efter 1700 kommer studiet av bygdens historia att ske byvis i de förut omnämnda häftena. Endast de byar, som ligger inom nuvarande Alanäs socken, kommer att tas med. För Ströms socken finns redan sådana häften utgivna och finns att låna på Centralbiblioteket i Strömsund.

Nu ska vi ta oss en titt på en mycket intressant karta, som år 1717 utgavs av lantmätaren Nils Spole. Kartan heter: Geographisk Delineation (ritning) öfwer Ströms finnemarck med derintill gränsande byskogar i Ströms socken belägne, - efter landshövding Alex Strömbergs orders...(befallning).

Kartbeskrivning:

Ströms finnemark har med visse skiljemärken aldrig blifvit ifrån tillstötande byar i socknen avschildt ej heller äre angräntsande byar i socknen ifrån hvarandra med vissa rå söndrade, therföre alles thesses skog affattad är med följande anmärkningar:

Litt: A) Risselås by och dess fäbodrar.

Litt: B) är Wallens by och dess fäbodwall.

Litt: C) & D) är Jonsgård och Grelsgårds byar och deras fäbodrar.

Litt: E) & F) är Swedie-Bredgård och dess fäbodrar.

Litt: G) Näset har sin skog på västra sidan om siön.

Litt: H) är byn Öhn.

Litt: J) är Strands by och dess fäbodrar.

Litt: K) är Äspnäs by och dess fäbodrar.

Om litt: A till K heter det i marginalen: "Desse alla äga wäl fullsuten skog till mulbete och fångtimmer och wedbrand, men skougelden mestadels förderfwat det bästa och förnämsta swedielandet.

Så följa:

Litt: L) är Hillsand, denna har sine fäbodrar på östra sidan om siön wid Hullkerswyken.

Litt: M) är Ringwattne.

Litt: N) är nybygget Selljeåhsen.

Litt: O) är Ahlanäset.

Litt: P) är Hafznäset.

Litt: Q) är nybygget Hollmen.

Om litt: L till Q heter det i marginalen: Likaledes hafver denna finnemark en ymnog mulbet, timmer-fång och wedbrandh, men större delen av swedieskogen förgången af skoug-eld.

Nils Spoles karta över "Ströms finnemark" 1717

